चतुर्थभागः

चतुर्दशः पाठः

१४. सुभाषितानि

चित्रं पश्यन्तु, चिन्तयन्तु, वदन्तु।

१. चित्रे वृद्धः कम् उपदेशं करोति?
२. चित्रे बालाः किं चिन्तयन्ति?
३. भवतां ज्ञातानि सुभाषितवाक्यानि वदन्तु?

१. एकेनापि सुवृक्षेण पुष्पितेन सुगन्धिना।
वासितं तद्वनं सर्वं सुपुत्रेण कुलं यथा।।

प्रतिपदार्थाः

यथा	-	ఏ విధంగానైతే
पुष्पितेन	-	పుష్పించిన
सुगन्धिना	-	సువాసన కలది అయిన
एकेनापि	-	ఒకే ఒక్క
सुवृक्षेण	-	మంచి చెట్టు చేత
तत् वनं सर्वम्	-	ఆ వనమంతా
वासितम्	-	పరిమళభరితమౌతుందో
(तथा	-	అదేవిధంగా)
सुपुत्रेण	-	మంచి కుమారుని చేత
कुलम्	-	వంశం
वासितं भवति	-	ప్రసిద్ధి చెందుతుంది

भावः - ఒక అడవిలో విరబూసిన, సువాసనలు వెదజల్లే ఒకే ఒక్క చెట్టు పంచే సువాసనలతో అడవంతా ఎలా పరిమళిస్తుందో, అదే విధంగా మంచి కుమారుని చేత వంశం కూడా కీర్తిని పొందుతుంది.

२. युक्तियुक्तं वचो ग्राह्यं बालादपि शुकादपि।
अयुक्तं नैव च ग्राह्यं साक्षादपि बृहस्पतेः।।

प्रतिपदार्थाः

बालाद् अपि	-	చిన్న పిల్లవాడి నుండి అయినా
शुकाद् अपि	-	చిలుక నుండి అయినా
युक्तियुक्तम्	-	యోగ్యమైన
वचः	-	మాట
ग्राह्यम्	-	స్వీకరించదగినది
साक्षात्	-	నేరుగా
बृहस्पतेः अपि	-	బృహస్పతి నుండి అయినా
अयुक्तम्	-	యోగ్యం కాని
वचः	-	మాట
न ग्राह्यम्	-	స్వీకరించదగినది కాదు

भावः - యోగ్యమైన మాట బాలుడు చెప్పినా వినాలి. చిలుక చెప్పినా వినాలి. యోగ్యం కాని మాట సాక్షాత్తూ దేవగురువైన బృహస్పతి చెప్పినా వినకూడదు.

SCERT TELANGANA

३. **ताराणां भूषणं चन्द्रः नराणां भूषणं श्रमः।**
छात्राणां भूषणं विद्या शीलं सर्वस्य भूषणम्॥

प्रतिपदार्थाः

ताराणाम्	-	నక్షత్రాలకు
चन्द्रः	-	చంద్రుడు
भूषणम्	-	అలంకారం
नराणाम्	-	మానవులకు
श्रमः	-	కష్టపడి పనిచేయుట
भूषणम्	-	అలంకారం
छात्राणाम्	-	విద్యార్థులకు
विद्या	-	చదువు
भूषणम्	-	అలంకారం
सर्वस्य	-	ప్రతి ఒక్కరికీ
शीलम्	-	మంచి నడవడిక
भूषणम्	-	అలంకారం

भावः - నక్షత్రాలకు చంద్రుడు అలంకారం. మానవులకు కష్టపడి పని చేయడమే అలంకారం. విద్యార్థులకు చదువే అలంకారం. మంచి నడవడిక అనేది ప్రతి ఒక్కరికీ అలంకారం.

४. **उद्यमः साहसं धैर्यं बुद्धिः शक्तिः पराक्रमः।**
षडेते यत्र वर्तन्ते तत्र देवस्सहायकः॥

प्रतिपदार्थाः

उद्यमः	-	ప్రయత్నం
साहसम्	-	సాహసం
धैर्यम्	-	ధైర్యం
बुद्धिः	-	బుద్ధి
शक्तिः	-	శక్తి
पराक्रमः	-	పరాక్రమం
एते षट्	-	ఈ ఆరు
यत्र	-	ఎక్కడైతే
वर्तन्ते	-	ఉంటాయో
तत्र	-	అక్కడ
देवः	-	దేవుడు
सहायकः	-	సహాయకుడిగా
भवति	-	ఉంటాడు

भावः - ప్రయత్నం, సాహసం, ధైర్యం, బుద్ధి, శక్తి, పరాక్రమం అనే ఆరు గుణాలూ ఎవరికి ఉంటాయో వారికి భగవంతుడు సహాయం చేస్తాడు.

५. सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयात् न ब्रूयात् सत्यमप्रियम्।
प्रियं च नानृतं ब्रूयात् एष धर्मः सनातनः॥

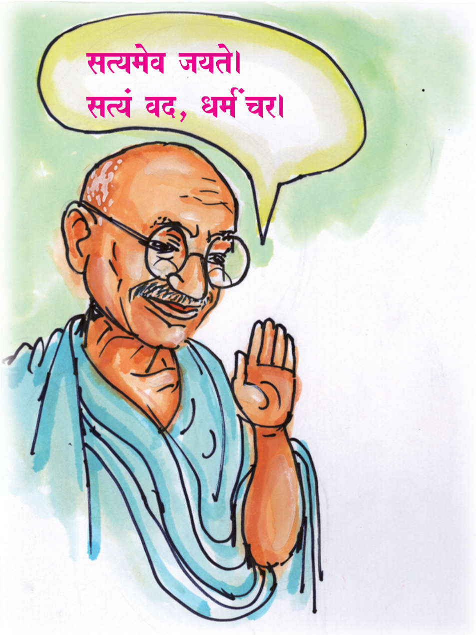

प्रतिपदार्थाः

सत्यम्	-	నిజాన్ని
ब्रूयात्	-	చెప్పాలి
प्रियम्	-	ఇష్టమైన దానిని
ब्रूयात्	-	చెప్పాలి
अप्रियम्	-	ఇష్టం కాని
सत्यम्	-	నిజాన్ని
न ब्रूयात्	-	చెప్పగూడదు
च	-	మరియు
प्रियम्	-	ఇష్టమైనదే అయినా
अनृतम्	-	అసత్యం
न ब्रूयात्	-	చెప్పకూడదు
एषः	-	ఇది
सनातनः	-	పూర్వం నుండి వస్తున్న
धर्मः	-	ధర్మం

भावः - ఎల్లప్పుడూ నిజమే చెప్పాలి. ఎదుటి వాళ్ళకు ఇష్టమైనదే చెప్పాలి. ఇష్టం కాని నిజాన్ని చెప్పకూడదు. అలాగే ఇష్టమైనవే అయినా అసత్యాలను కూడా చెప్పకూడదు. ఇది పూర్వం నుండి వస్తున్న ధర్మం.

६. मार्गो देयो वाहनाय गवे राज्ञे ह्यचक्षुषे।
वृद्धाय भारतप्ताय गर्भिण्यै बालकाय च॥

प्रतिपदार्थाः

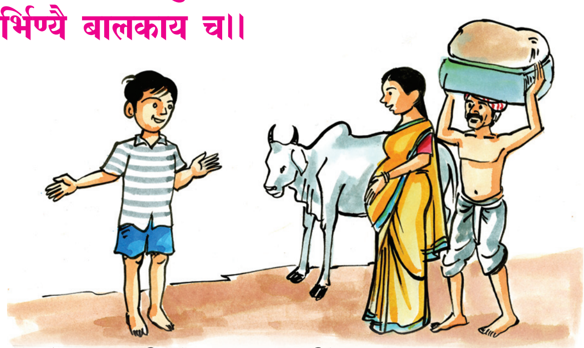

वाहनाय	-	వాహనానికి,
गवे	-	ఆవుకు,
राज्ञे	-	రాజుకు,
अचक्षुषे	-	కళ్ళు లేనివానికి
वृद्धाय	-	ముసలివానికి
भारतप्ताय	-	బరువు మోస్తూ బాధపడుతున్నవానికి (వస్తున్నవానికి)
गर्भिण्यै	-	గర్భవతి అయిన స్త్రీకి
च	-	మరియు
बालकाय	-	చిన్న పిల్లవానికి
मार्गः	-	దారి
देयः	-	ఇవ్వాలి.

भावः - వాహనానికి, ఆవుకు, రాజుకు, కళ్ళులేని వానికి, ముసలివానికి, బరువుమోస్తూ కష్టంగా వస్తున్నవానికి, గర్భవతి అయిన స్త్రీకి మరియు చిన్న పిల్లవానికి దారి ఇవ్వాలి. అనగా మనం దారిలో వెళుతున్నప్పుడు వీరు తారసపడితే ముందుగా వారిని పంపించి మనం వెళ్ళాలి.

७.   स्वगृहे पूज्यते मूर्खः स्वग्रामे पूज्यते प्रभुः।
स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते॥

प्रतिपदार्थाः

मूर्खः	-	మూర్ఖుడు
स्वगृहे	-	తన ఇంటిలో
पूज्यते	-	పూజింపబడతాడు /గౌరవింపబడతాడు
प्रभुः	-	నాయకుడు
स्वग्रामे	-	తన గ్రామంలో
पूज्यते	-	పూజింపబడతాడు
राजा	-	రాజు
स्वदेशे	-	తన దేశంలో
पूज्यते	-	పూజింపబడతాడు
विद्वान्	-	పండితుడు
सर्वत्र	-	అంతటా
पूज्यते	-	పూజింపబడతాడు

भावः - మూర్ఖుడు తన ఇంటిలో మాత్రమే గౌరవం పొందుతాడు. ఒక గ్రామాధికారి తన గ్రామంలో మాత్రమే గౌరవం పొందుతాడు. రాజు తన దేశంలో మాత్రమే గౌరవం పొందుతాడు. అయితే ఒక పండితుడు తన ఇంటిలో, గ్రామంలో, దేశంలో, విదేశాలలో, అన్నిచోట్లా గౌరవం పొందుతాడు.

SCERT TELANGANA

एतानि कुर्वन्तु

१. श्रुण्वन्तु, विचिन्त्य वदन्तु

अ. चित्रेषु के के किं किं कुर्वन्ति ?

आ. चित्रे मानवः किमर्थं पर्वतं खनति?

इ. सुगन्धिनां केषाञ्चन पुष्पाणां नामानि वदन्तु?

२. पठन्तु, अवगच्छन्तु, व्यक्तीकुर्वन्तु

अ. अधः दत्तानि पदानि पठन्तु। पाठे अन्विष्य तानि रेखाङ्कितानि कुर्वन्तु। पदकोशं दृष्ट्वा अर्थान् अवगच्छन्तु।

सुगन्धिना	सुपुत्रेण	ग्राह्यम्	अयुक्तं
पृथिव्याः	सहायकः	सत्यमप्रियं	सनातनः
ह्यचक्षुषे	भारतप्ताय	विद्वान्	पूज्यते

आ. सर्वान् श्लोकान् सस्वरं गायन्तु।

इ. श्लोकानां भावं पठित्वा स्वीयवाक्यैः वदन्तु।

ई. पाठे बहुवारम् आगतानि पदानि अत्र लिखन्तु।

....

उ. पाठगताः श्लोकाः विभक्तिसम्बद्धाः। कस्मिन् श्लोके का विभक्तिः अधिकतया आगता इति लिखन्तु। तस्मिन् श्लोकेऽपि निर्दिष्टविभक्तिसूचकानि पदानि लिखन्तु।

श्लोकः	विभक्तिः	विभक्तिपदानि
उदा।। प्रथमश्लोकः	तृतीया	वृक्षेण, पुष्पितेन, सुपुत्रेण

३. लेखनं, स्वीयरचना

अ. पठन्तु, लिखन्तु

१. सुपुत्रेण कुलं कथं शोभते?

२. सनातनधर्मः किं वदति?

३. देवः कस्य सहायकः भवति?

४. केषां कृते मार्गः देयः?

SCERT TELANGANA

आ. चिन्तयन्तु, लिखन्तु

१. एतस्मात् पाठात् भवता गृहीतं हितमुद्दिश्य लिखतु।

२. कीदृशकार्याणि करणीयानि? कीदृशकार्याणि न करणीयानि?

४. पदजालाभिवृद्धिः, भाषाक्रीडाः

अ. 'स्व', 'सु' इति शब्दद्वयम् उपयुज्य नूतनपदानि रचयन्तु।

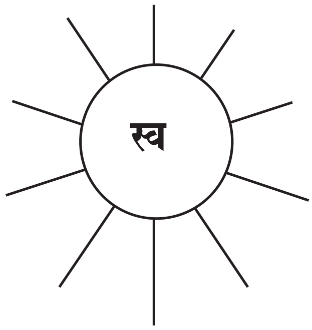

उदा - स्वागतम्

....

....

....

....

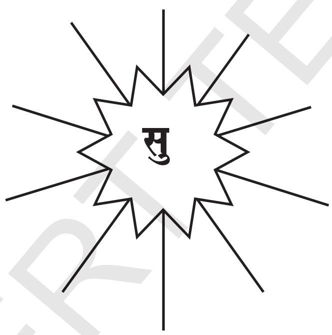

उदा - सुकुमारः

....

....

....

....

आ. अधः दत्तेभ्यः पदसमूहेभ्यः अयुक्तं पदं बहिष्कुर्वन्तु।

अ. चन्द्रः, ताराः, रात्रिः, सूर्यः

आ. वृक्षः, पुष्पम्, फलम्, जलम्

इ. उद्यमः, पराक्रमः, अलसत्वम्, साहसम्

ई. कविता, सुभाषितम्, हितोपदेशः, नीतिश्लोकः

SCERT TELANGANA

इ. पट्टिकायां दत्तानि पदानि उपयुज्य वाक्यानि लिखन्तु।

ताराणां		श्रमः
छात्राणां	भूषणं	शीलम्
सर्वस्य		चन्द्रः
नराणां		विद्या

स्वगृहे		प्रभुः
स्वदेशे	पूज्यते	राजा
स्वग्रामे		मूर्खः
सर्वत्र		विद्वान्

उदा - ताराणां भूषणं चन्द्रः।

५. व्याकरणांशाः

अ. गोपालः इति शब्देन योग्यविभक्तिरूपाणां योजनेन वाक्यानि रचयित्वा रिक्तस्थानानि पूरयन्तु।

गोपालः

..................अत्र आह्वयन्तु।

..................भवान् पुस्तकं स्वीकरोतु।

................एतत् पुस्तकं ददातु।

सरिता ....भगिनी

...............सद्गुणाः सन्ति।

...............विद्यालयं गच्छति।

............सह अहं न गच्छामि।

हे!............कोलाहलं मा करोतु।

१. ....। (प्रथमा विभक्तिः)

२. ....। (द्वितीया विभक्तिः)

३. ....। (तृतीया विभक्तिः)

४. ....। (चतुर्थी विभक्तिः)

SCERT TELANGANA

५. ....। (पञ्चमी विभक्तिः)

६. ....। (षष्ठी विभक्तिः)

४. ....। (सप्तमी विभक्तिः)

८. ....। (सम्बोधनप्रथमा विभक्तिः)

आ. अस्यां कथायां स्थूलाक्षरेषु विद्यमानानि पदानि दोषपूर्णानि। तेषां शब्दानाम् उचितानि विभक्तिरूपाणि लिखित्वा कथां पुनः रचयन्तु।

एकः **वृद्ध** आसीत्। **तत्** चत्वारः **पुत्र** आसन्। ते अतीव **अलस** आसन्। **अलस पुत्र** दृष्ट्वा वृद्धः कदाचित् **एक उपाय** चिन्तितवान्। **तत् पुत्र** आहूय उक्तवान् **क्षेत्र धन** अस्ति। कुत्र अस्ति इति **अस्माद्** विस्मृतवान्। **भवत्** अन्विष्य स्वीकुर्वन्तु। **सुख** जीवन्तु इति। **पुत्र सन्तोष क्षेत्र खनन** कृतवन्तः। कुत्रापि धनं न लब्धम्। **खातभूमि धान्य वपन** कृत्वा **कृषि** कृतवन्तः। **जनक आशय** ज्ञात्वा **तत् सन्तुष्ट अभवत्**। अनन्तरम् आलस्यं परित्यज्य **सुख** जीवितवन्तः।

उदा- एकः **वृद्धः** आसीत् ....

६. सर्जनात्मकव्यक्तीकरणम्

अ. पाठस्य एकां नीतिं स्वीकृत्य अन्यां कथां लिखन्तु।

७. परियोजनाकार्यम्

अ. विभक्त्यनुसारं प्रत्येकं विभक्तेः दशपदानि दशवाक्यानि च पाठ्यपुस्तके अन्विष्य सङ्कलयन्तु।

आ. "विद्वान् सर्वत्र पूज्यते" इति नीतिमनुसृत्य एकां कथां सङ्गृह्य आनयन्तु, कक्ष्यायां वदन्तु।

SCERT TELANGANA

८. प्रशंसा

फातिमा - वाणि! शीलं नाम किम्।

वाणी - सखि! सर्वजनामोदयोग्यं, सत्प्रवर्तनम् एव शीलम् इति वदन्ति।

फातिमा - तेन किं प्रयोजनम्?

वाणी - सखि! शीलस्य कारणतः मूर्खः अपि माननीयः भवति, मानवः महर्षिः भवति। सुचारित्र्यनिर्माणाय शीलमेव साधनं भवति।

फातिमा - उत्तमम्! भवती सम्यक् उक्तवती। शीलेन विना मानवजीवनं व्यर्थमेव। धन्यवादाः सखि!

वाणी - स्वागतम्।

(सत् -शीलवतः महात्मनः उद्दिश्य वदन्तु ।)

स्वीयमूल्याङ्कनम्

	आम्	न	किञ्चित्
१. श्लोकान् अदृष्ट्वा वक्तुं शक्नोमि ।			
२. सुभाषितवाक्यानि वक्तुं शक्नोमि ।			
३. श्लोकभावान् स्वीयवाक्यैः लेखितुं शक्नोमि ।			
४. पाठस्य एकां नीतिं स्वीकृत्य कथां लेखितुं शक्नोमि ।			

हितं मनोहरि च दुर्लभं वचः

SCERT TELANGANA